

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Караман Олени Леонідівни
на дисертацію **Роздимахи Євгенія Анатолійовича**
«Неформальні рухи як соціокультурне середовище молоді
(50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття)»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 231 Соціальна робота

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Дослідження неформальних рухів молоді – одне з пріоритетних завдань сучасних суспільних і гуманітарних наук. Почалось воно у тридцяті роки двадцятого століття, має довгі традиції, напрямки, школи, що склалися. Але навіть до тепер складно провести чіткі кордони між різними напрямками в дослідженнях проблематики неформальних рухів, особливо, сучасних молодіжних.

Сутністю, яка відрізняє неформальні рухи, постає «картина образу світу» – специфічне уявлення осіб, що належать до певної групи, про світоустрій. Ці уявлення мають величезний вплив на визначення цінностей, поведінки, мети життя та зовнішнього вигляду представників неформального об'єднання. Тому аналіз і вивчення неформальних рухів, які потужно впливають на формування молоді людини, її життєвого кредо і філософії, допоможе з точки зору різних поглядів (філософського, культурологічного й педагогічного) зрозуміти й вивчити існування буремних і пристрасних, часто творчих і мислячих потужних груп альтернативної культури.

Неформальні рухи виникають і отримують розвиток під впливом особливих об'єктивних факторів розвитку культури суспільства, що є історично не завжди зрозумілими сучасникам, які сприймають і сповідують офіційно прийняту, на той час, культуру як визначеної країни, так і взагалі людства.

У контексті означеного вище не викликає заперечень актуальність наукової проблеми генези неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді у 50-тих рр. ХХ – на початку ХХІ століття.

Важливо відзначити, що дисертація виконана відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» «Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення» (державний реєстраційний номер 0115U003305).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертаційного дослідження свідчить про те, що автор добре розуміється на теорії, методології, методах вивчення проблеми, яку досліджує.

Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечені наступним:

– структура роботи відзначається логічною продуманістю, збалансованістю складових частин і підпорядкована реалізації основних завдань, що сприяло досягнення поставленої мети дослідження;

– використанням широкої джерельної бази за темою дисертації (280 найменувань, із них 31 – іноземною мовою, 12 – архівні матеріали), на підставі розгляду яких сформульовано власне бачення досліджуваної проблеми;

– належною теоретико-методологічною базою, відповідністю предметної спрямованості дисертаційного дослідження сучасним уявленням про зміст та призначення досліджень у соціальній роботі.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.

Ознайомлення зі змістом роботи, основними публікаціями дозволяє визнати, що дисертація Є. А. Роздимахи є комплексним дослідженням, у якому вперше на основі цілісного системного аналізу архівних й опублікованих наукових джерел запропоновано нове розв'язання проблеми генези неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді в 50-ті рр. ХХ – на початку ХХІ століття в контексті соціально-педагогічного та історико-педагогічного дискурсів; визначено періодизацію розвитку неформальних

рухів молоді за етапами: *1-й етап* (50 – 60-ті рр. ХХ століття) – становлення неформальних рухів молоді як самодіяльного соціально-педагогічного явища; *2-й етап* (70-ті рр. ХХ століття) – поширення неформальних рухів як чинника соціального виховання молоді; *3-й етап* (80-ті рр. ХХ століття) – активізація неформальних рухів молоді в нових соціально-політичних умовах; *4-й етап* (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття) – трансформація неформальних рухів молоді в контексті політики соціального виховання; виявлено тенденції розвитку неформальних рухів з позиції впливу на соціалізацію й соціальне виховання молодого покоління, які спостерігаються на кожному з етапів; *уточнено* понятійно-категоріальний апарат, зокрема: сутність понять «молодь», «молодіжні рухи», «неформальні рухи молоді», «молодіжна субкультура», «соціокультурне середовище»; *набули подальшого розвитку* наукові підходи до визначення соціально-історичних та педагогічних чинників розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді; *до наукового обігу введено* невідомі та маловідомі архівні документи.

Отже, змістовне наповнення пунктів наукової новизни має фундаментальне теоретичне та практичне значення, як для соціальної роботи як науки, так і для споріднених з нею за об'єктом наукової уваги напрямів наукової думки.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення й результати дисертаційного дослідження викладено в 13 одноосібних наукових працях автора, з них: 4 – у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному виданні, 8 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Публікації здобувача належним чином висвітлюють основні положення поданої до захисту дисертації.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

У репрезентованій роботі повно й ґрунтовно розкрито зміст двох розділів відповідно до теми та сформульовано висновки, що логічно випливають зі змісту проведеної розвідки, яка засвідчує, що автору вдалося реалізувати мету й вирішити всі поставлені завдання. Це зумовлено використанням широкого комплексу методів дослідження, що дозволило обґрунтувати та представити історичну реконструкцію тенденцій розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді у 50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття.

У першому розділі дисертації «Теоретичні засади дослідження неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді (50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття)» розкрито сутність та надано змістову характеристику ключових понять дослідження «молодь», «молодіжні рухи», «неформальні рухи молоді», «молодіжна субкультура», розглянуто соціалізацію молоді неформальних рухів як процес засвоєння соціального досвіду, де неформальна молодь самовдосконалюється, розкриваючи специфічність ціннісних орієнтацій і способу життя в соціумі, вибірково приймаючи у свою систему поведінки ті норми, які прийняті в суспільстві; визначено особливості соціокультурного середовища неформальних рухів молоді, специфіка побудови якого пов'язана з їхнім культурним і ментальним інтересом та обраною діяльністю, пізнанням, творчістю. Автором з'ясовано, що «неформальні рухи» виникли на основі суб'єктивних прагнень, інтересів і потреб молоді незалежно від того, збігаються чи суперечать їхні інтереси з інтересами суспільства; молодіжна субкультура – це колективна соціальна група з індивідуально-суб'єктивним виміром світосприйняття, обумовленого специфічним ставленням до реальності, свідомою самоізоляцією від суспільства, намаганнями вийти за його межі.

У другому розділі дисертації «Практичні аспекти діяльності неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді (50-ті рр. ХХ –

початок ХХІ століття)» обґрунтовано історичну періодизацію основних чотирьох етапів розвитку неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді на підставі міждисциплінарного аналізу проблеми, урахування соціально-педагогічного характеру дослідження, застосування принципів історизму, об'єктивності, системності, комплексності, конкретності, цілісності; здійснено історичну періодизацію основних етапів їх розвитку; досліджено процеси й передумови становлення неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді, виявлено тенденції їхнього розвитку з позиції впливу на соціалізацію й соціальне виховання молодого покоління, які спостерігаються на кожному з етапів.

Автором встановлено, що процес формування й розвитку неформальних рухів молоді в 50-ті рр. ХХ – на початку ХХІ століття пройшов 4 етапи: 1-й етап (50-ті рр. – 60-х рр. ХХ століття) – становлення неформальних рухів молоді як самодіяльного соціально-педагогічного явища; 2-й етап (70-ті рр. ХХ століття) – поширення неформальних рухів як чинника соціального виховання молоді; 3-й етап (80-ті рр. ХХ століття) – активізація неформальних рухів молоді в нових соціально-політичних умовах; 4-й етап (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття) – трансформація неформальних рухів молоді в контексті політики соціального виховання.

Отже, дисертаційна робота Є. А. Роздимахи за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням, у якому вперше на основі цілісного системного аналізу архівних й опублікованих наукових джерел запропоновано нове розв'язання проблеми генези неформальних рухів як соціокультурного середовища молоді у 50-ті рр. ХХ – на початку ХХІ століття в контексті соціально-педагогічного та історико-педагогічного дискурсів.

Водночас, разом із загальною позитивною оцінкою наукових здобутків дисертанта, вважаємо за доцільне висловити певні зауваження та побажання в контексті наукової дискусії:

1. У підрозділі 1.3., де здобувач розглядає зовнішні особливості соціокультурного середовища неформального руху молоді (перша група), що

опосередковано через багатовимірний соціокультурний простір суспільних, матеріальних і духовних відносин впливають на свідомість, поведінку та діяльність особистості, доцільно було б, на нашу думку, детальніше визначити взаємозв'язки неформальних рухів молоді з домінантною культурою.

2. У роботі заслуговує на увагу кваліфікований опис внутрішніх особливостей соціокультурного середовища неформального руху молоді, що безпосередньо впливають на характерні специфічні стосунки між його членами, свідомість та поведінку молоді неформального руху. Водночас вважаємо, що був би доцільним більш детальний аналіз співвідношення якості групи та якостей особистості неформала.

3. Автором належним чином здійснено соціально-педагогічний аналіз неформального руху з точки зору впливу різних молодіжних субкультур на формування й соціалізацію особистості: ролі та значення неформальних рухів для розвитку та соціалізації особистості; функцій неформальних рухів; чинників і закономірностей функціонування неформальних рухів; структури неформальних рухів; класифікації неформальних рухів тощо. На нашу думку, у сучасних соціокультурних умовах потребує підсилення акцент на ролі комунікативної функції, яка набуває особливого значення, оскільки різноманіття форм взаємодії в соціальній роботі проявляється через численні форми соціальної комунікації.

4. У другому розділі, де простежується історичне розгортання характерних якостей кожного з неформальних рухів, процесів, які відбивались на неформальних рухах, доцільним би був більш глибокий аналіз впливу викликів тогочасного суспільно-політичного життя в різних країнах світу на активну молодь.

5. Ураховуючи те, що дисертація містить цінний теоретичний матеріал, потужну джерельну базу, яка з-поміж іншого охоплює маловідомі або невідомі архівні справи, рекомендуємо дисертанту використати цей матеріал для розробки методичних рекомендацій для соціальних педагогів, соціальних працівників, практичних психологів щодо соціального захисту прав молоді,

які можна буде використовувати в процесі розробки й реалізації молодіжних програм, виховних акцій, заходів тощо.

Проте висловлені зауваження-побажання не впливають на позитивне враження від дисертації в цілому та не знижують її цінності.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії». Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Неформальні рухи як соціокультурне середовище молоді (50-ті рр. ХХ – початок ХХІ століття)» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог щодо оформлення дисертації» (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023), та пп. 9–18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6.03.2019 р. за № 167), а її автор, Роздимаха Євгеній Анатолійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 231 Соціальна робота.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
директор навчально-наукового
інституту педагогіки і психології
Державного закладу
«Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Підпис *О.Л. Караман*
Засвідчую
Начальник відділу кадрів
ДЗ "Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка"

О.Л. Караман
О. Л. Караман